

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายโดยพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี

๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิทางโลก วุฒิทางพระพุทธศาสนา พระอารามหลวง วัดราษฎร์

๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหา ในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรเป็นพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓๒๘ รูป จากจำนวน ๑๘๕ วัด และได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรของ เกรจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้จำนวนพระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๗๗ รูป จากแบบสอบถามที่แจกทั้งหมด ๑๘๕ ชุด ได้คัดแบบสอบถามที่สมบูรณ์ที่สุด ๑๗๗ ชุด เท่ากลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way ANOVA) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลที่ค้นพบแบ่งเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

๕.๑.๑ สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

พระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีอายุระหว่าง ๔๐-๕๙ ปี มากที่สุดมีจำนวน ๑๐๒ คิดเป็น ๕๗.๖ อายุระหว่าง ๒๐-๓๙ ปี มีจำนวน ๔๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๑ อายุระหว่าง ๖๐-๗๙ ปี มีจำนวน ๒๗ คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๓ อายุ ๘๐ ปีขึ้นไป ไม่มีตอบแบบสอบถาม

พระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีพรรษาระหว่าง ๑-๒๐ พรรษา มากสุดจำนวน ๑๐๕ คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๓ พรรษาระหว่าง ๒๑-๔๐ พรรษา มีจำนวน ๖๑

คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๕ พรรษาระหว่าง ๔๑-๖๐ พรรษาน้อยสุด มีจำนวน ๑๑ คิดเป็นร้อยละ ๖.๒ และ ๖๑ พรรษาขึ้นไปไม่มีตอบแบบสอบถาม

พระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส มากที่สุดจำนวน ๕๗ คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๘ รองลงมาคือ เจ้าอาวาส มีจำนวน ๖๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๖ และรองเจ้าอาวาสน้อยสุด มีจำนวน ๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๖

พระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีวุฒิการศึกษาทางโลกต่ำกว่าปริญญาตรีมีมากที่สุด จำนวน ๑๒๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๕ ระดับปริญญาตรี มีจำนวน ๔๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๐ และระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวน ๘ คิดเป็นร้อยละ ๔.๕

พระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีวุฒิการศึกษาทางธรรม(บาลี) ที่ไม่ได้ศึกษา(บาลี) มีมากที่สุดจำนวน ๑๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๑ รองมาเปรียญธรรม ๑-๓ ประโยคมีจำนวน ๓๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕ เปรียญธรรม ๔-๖ ประโยค มีจำนวน ๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๗ และน้อยที่สุดเปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค มีจำนวน ๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๗

พระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่วัดที่เป็นวัดราษฎร์มีมากที่สุด จำนวน ๑๖๕ คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๕ และพระอารามหลวงมีจำนวน ๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๕

๕.๑.๒ สภาพการจัดการศึกษาตามอัยาศัยโดยพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี

สภาพการจัดการศึกษาตามอัยาศัยโดยพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๑๕$, S.D. = ๐.๗๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สภาพการจัดการศึกษาตามอัยาศัยโดยพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ดังนี้ ๑) ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต ($\bar{X} = ๓.๒๓$, S.D. = ๐.๘๕) ๒) ด้านพัฒนาชุมชนและสังคม ($\bar{X} = ๓.๔๑$, S.D. = ๐.๘๔) ๓) ด้านอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = ๓.๔๖$, S.D. = ๐.๗๓) ๔) ด้านการจัดแหล่งความรู้ ($\bar{X} = ๓.๑๐$, S.D. = ๐.๕๕) ๕) ด้านนันทนาการ ($\bar{X} = ๓.๑๕$, S.D. = ๐.๗๓) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากด้านต่างๆ ทั้ง ๕ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต

สภาพการจัดการศึกษาตามอัยาศัยของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๓$, S.D. = ๐.๘๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าการจัดแสดงพระธรรมเทศนาในวันพระและโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่า ($\bar{X} = ๔.๑๕$, S.D. = ๐.๕๘) และส่วนการจัดการศึกษาข้ออื่นๆอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

๒) ด้านพัฒนาชุมชนและสังคม

สภาพการจัดการศึกษาตามอริยาสัยของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๑$, $S.D. = ๐.๘๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การให้คำแนะนำปรึกษา ช่วยเหลือสนับสนุนแก่ชุมชนและสังคม แจกทุนการศึกษา อยู่ในระดับมากมีค่า ($\bar{X} = ๓.๕๑$, $S.D. = ๑.๑๐$) เอื้อเฟื้อสถานที่ในการจัดงานประชุมต่างๆ ในชุมชน อยู่ในระดับมากมีค่า ($\bar{X} = ๓.๓๓$, $S.D. = ๑.๑๕$) ส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในชุมชน และการเมืองระดับชาติ เช่น ให้วัดเป็นหน่วยเลือกตั้ง เป็นต้น อยู่ในระดับมากมีค่า ($\bar{X} = ๓.๕๓$, $S.D. = ๑.๒๘$) และ จัดกิจกรรมชุมชนลด ละเลิก อบายมุขต่างๆ ในชุมชน อยู่ในระดับมากมีค่า ($\bar{X} = ๓.๔๐$, $S.D. = ๑.๒๒$) และรายข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

๓) ด้านอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

สภาพการจัดการศึกษาตามอริยาสัยของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี ด้านอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๖$, $S.D. = ๐.๗๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดพิธีเวียนเทียนในช่วงสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่า ($\bar{X} = ๔.๕๕$, $S.D. = ๐.๗๘$) จัดดักบาตรเทโวโรหณะ ช่วงออกพรรษาทุกปี อยู่ในระดับมาก มีค่า ($\bar{X} = ๔.๒๐$, $S.D. = ๑.๑๑$) จัดพิธีกวนข้าวทิพย์ หรือข้าวมธุปายาส ประจำปี อยู่ในระดับน้อย มีค่า ($\bar{X} = ๒.๓๒$, $S.D. = ๑.๓๔$)

๔) ด้านการจัดแหล่งความรู้

สภาพการจัดการศึกษาตามอริยาสัยของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี ด้านการจัดแหล่งความรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๑๐$, $S.D. = ๐.๕๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมะศึกษาของนักเรียน และเยาวชน อยู่ในระดับมากมีค่า ($\bar{X} = ๓.๖๕$, $S.D. = ๑.๒๓$) และรายข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

๕) ด้านนันทนาการ

สภาพการจัดการศึกษาตามอริยาสัยของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี ด้านนันทนาการ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๑๕$, $S.D. = ๐.๗๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อ ส่งเสริมการชมมวยพื้นบ้านและอนุรักษ์ศิลปะไทย อยู่ในระดับน้อย มีค่า ($\bar{X} = ๒.๒๓$, $S.D. = ๑.๒๑$)

๕.๑.๓ การเปรียบเทียบการจัดการศึกษาตามอรรถาจารย์โดยพระสงฆ์ในจังหวัด

ปทุมธานี

เปรียบเทียบการจัดการศึกษาตามอรรถาจารย์ของพระสังฆาธิการเมื่อจำแนกตาม พระอารามหลวง วัดราษฎร์ ภาพรวมการจัดการศึกษาตามอรรถาจารย์ของพระสังฆาธิการเมื่อจำแนกตามสถานภาพของวัด คือ พระอารามหลวงมีค่า ($\bar{X} = ๓.๐๖$, S.D. = ๐.๕๑) และวัดราษฎร์มีค่า ($\bar{X} = ๓.๒๐$, S.D. = ๐.๗๓) ค่า $t = -๐.๕๔$ พระสังฆาธิการเมื่อจำแนกตามสถานภาพของวัดมีการจัดการศึกษาตามอรรถาจารย์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับรายด้าน พบว่าการจัดการศึกษาตามอรรถาจารย์ทุกด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สรุปได้ว่าพระสังฆาธิการที่อยู่พระอารามหลวงกับวัดราษฎร์มีการจัดการศึกษาตามอรรถาจารย์ได้ไม่แตกต่างกัน

เปรียบเทียบตามอายุ การจัดการศึกษาตามอรรถาจารย์ของพระสงฆ์เมื่อจำแนกตามอายุ ๔ ระดับ คือ อายุระหว่าง ๒๐-๓๕ ปี ($\bar{X} = ๓.๒๑$, S.D. = ๐.๗๒), ๔๐-๕๕ ปี ($\bar{X} = ๓.๑๖$, S.D. = ๐.๗๔), ๖๐-๗๕ ปี ($\bar{X} = ๓.๒๕$, S.D. = ๐.๗๔), และ ๘๐ ปีขึ้นไป โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๑๕$, S.D. = ๐.๗๓) มีค่า $F = ๐.๓๔$ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) พบว่า พระสังฆาธิการในกลุ่มอายุที่แตกต่างกัน มีการจัดการศึกษาตามอรรถาจารย์ในจังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุแตกต่างกันมีการจัดการศึกษาตามอรรถาจารย์ได้ไม่แตกต่างกัน

เปรียบเทียบตามพรรษา การจัดการศึกษาตามอรรถาจารย์ของพระสงฆ์เมื่อจำแนกตามพรรษา ๔ ระดับ คือ ๑-๒๐ พรรษา ($\bar{X} = ๓.๒๓$, S.D. = ๐.๗๕), ๒๑-๔๐ พรรษา ($\bar{X} = ๓.๑๕$, S.D. = ๐.๗๐), ๔๑-๖๐ พรรษา ($\bar{X} = ๓.๑๐$, S.D. = ๐.๗๕), และ ๖๑ พรรษาขึ้นไปโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๑๕$, S.D. = ๐.๗๓) มีค่า $F = ๐.๓๒$ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) พบว่า พระสังฆาธิการในกลุ่มพรรษาที่แตกต่างกัน มีการจัดการศึกษาตามอรรถาจารย์ในจังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สรุปได้ว่าพระสังฆาธิการที่มีพรรษาแตกต่างกันจัดการศึกษาตามอรรถาจารย์ได้ไม่แตกต่างกัน

เปรียบเทียบตามวุฒิการศึกษาทางโลก การจัดการศึกษาตามอรรถาจารย์ของพระสงฆ์เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก แบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{X} = ๓.๑๖$, S.D. = ๐.๗๕), ปริญญาตรี ($\bar{X} = ๓.๒๘$, S.D. = ๐.๗๓), และสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{X} = ๓.๑๕$, S.D. = ๐.๗๕) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๑๕$, S.D. = ๐.๗๓) มีค่า F เท่ากับ ๐.๔๕ โดยใช้การวิเคราะห์ความ

แปรปรวนทางเดียว (ANOVA) พบว่า พระสังฆาธิการในที่มีวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกัน มีการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายในจังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สรุปได้ว่าพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกันมีการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายได้ไม่แตกต่างกัน

เปรียบเทียบตามวุฒิการศึกษาทางธรรม(บาลี) การจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของ พระสงฆ์เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม(บาลี) แบ่งเป็น ๔ ระดับ คือ ไม่ได้ศึกษา(บาลี) ($\bar{X} = ๓.๑๕$, S.D. = ๐.๗๕), เปรียญธรรม ๑-๓ ประโยค ($\bar{X} = ๓.๐๕$, S.D. = ๐.๖๕), เปรียญธรรม ๔-๖ ประโยค ($\bar{X} = ๓.๔๐$, S.D. = ๐.๕๖), และเปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค ($\bar{X} = ๓.๖๐$, S.D. = ๐.๐๘) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๑๕$, S.D. = ๐.๗๓) มีค่า F เท่ากับ ๑.๐๗ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) พบว่า พระสังฆาธิการในกลุ่มที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม(บาลี)ที่แตกต่างกัน มีการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายในจังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สรุปได้ว่าพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม(บาลี)ที่แตกต่างกัน มีการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายได้ไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๔ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางส่งเสริมการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายโดยพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านดังนี้

ปัญหาอุปสรรค

๑. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ปัญหาอุปสรรคที่พบมากในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานีด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ๓ อันดับแรก คือ เรื่องงบประมาณสนับสนุน ขาดบุคลากรในการดำเนินการ และขาดความร่วมมือจากชุมชนผู้นำท้องถิ่น ความถี่(๑๕, ๑๕, และ ๑๒) ตามลำดับ

๒. ด้านพัฒนาชุมชนและสังคม

ปัญหาอุปสรรคที่พบมากในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานีด้านพัฒนาชุมชนและสังคม ๓ อันดับแรก คือ ขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล, ขาดความร่วมมือจากพระภิกษุและคนในชุมชน, และขาดบุคลากรในการช่วยพัฒนา โดยมีความถี่ (๑๐, ๕, และ ๖) ตามลำดับ

๓. ด้านอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัญหาอุปสรรคที่พบมากในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานีด้านอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓ อันดับแรก คือ ความเจริญด้านวัตถุ

มากทำให้วัฒนธรรมเก่าๆพัฒนาฟื้นฟูยาก, ขาดงบประมาณจากเทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุน,และ ขาดบุคลากรดำเนินการ โดยมีค่าความถี่(๕, ๗, และ ๕) ตามลำดับ

๔. ด้านการจัดแหล่งความรู้

ปัญหาอุปสรรคที่พบมากในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ในจังหวัด ปทุมธานีด้านการจัดแหล่งเรียนรู้ ๓ อันดับแรก คือ เด็กเยาวชนรุ่นใหม่ไม่สนใจเรียนรู้ด้วยตัวเอง ส่วนมากเรียนภาคบังคับกันหมด, เยาวชนไม่สนใจห้องสมุดเพราะมีอินเทอร์เน็ตหาข้อมูลง่ายกว่า, ขาดงบประมาณการจัดแหล่งเรียนรู้ โดยมีค่าความถี่ (๑๔, ๑๑, และ ๖) ตามลำดับ

๕. ด้านนันทนาการ

ปัญหาอุปสรรคที่พบมากในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ในจังหวัด ปทุมธานีด้านนันทนาการ ๓ อันดับแรก คือ ขาดงบประมาณสนับสนุน, ลิเก ลำตัด โขน คนรุ่นใหม่ ไม่นิยมดู และมีราคาแพง, ประชาชนไม่มีเวลาที่จะออกกำลังกาย โดยมีความความถี่ (๕, ๘, และ ๕) ตามลำดับ

แนวทางส่งเสริม

๑. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

แนวทางส่งเสริมในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่พบมาก ๓ อันดับแรก คือ จัดฝึกอบรมวิทยากรให้มีความรู้ ความสามารถด้านต่างๆ , ควรจัดสรรงบประมาณมากขึ้นและชัดเจน, ประชาสัมพันธ์บอกข่าวให้ ชาวบ้านรู้จะได้ตื่นตัวหาความรู้ โดยมีค่าความถี่ (๕, ๗, และ ๔) ตามลำดับ

๒. ด้านพัฒนาชุมชนและสังคม

แนวทางส่งเสริมในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี ด้านพัฒนาชุมชนและสังคม ที่พบมาก ๓ อันดับแรก คือ ให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น , ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุน, ติดต่อประสานงานประชุมตามวาระเป็นประจำระหว่างผู้นำ ชุมชนกับวัด โดยมีค่าความถี่ (๕, ๔, และ ๓) ตามลำดับ

๓. ด้านอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางส่งเสริมในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี ด้านอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่พบมาก ๔ อันดับแรก คือ ขอความร่วมมือจาก หน่วยงานต่างๆให้มากขึ้น , ฝึกอบรมเยาวชนให้เรียนรู้ด้านศาสนพิธีฟื้นฟูวัฒนธรรมเก่าๆ, ผู้ที่ เกี่ยวข้องกับฝ่ายวัฒนธรรมต้องเข้ามาดูแลแนะนำให้ชุมชนเรียนรู้เข้าใจ และ จัดงานประเพณี สงกรานต์ ลอยกระทง โดยมีค่าความถี่ (๖, ๔, ๓ และ ๓) ตามลำดับ

๔. ด้านการจัดแหล่งความรู้

แนวทางส่งเสริมในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี ด้านการจัดแหล่งเรียนรู้ ที่พบมาก ๓ อันดับแรก คือ ส่งเสริมการจัดหาอุปกรณ์ในการเรียนรู้เช่น คอมพิวเตอร์ , ขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมให้เห็นความสำคัญ, ประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญของวัดและศาสนา โดยมีค่าความถี่ (๕, ๔, และ๓) ตามลำดับ

๕. ด้านนันทนาการ

แนวทางส่งเสริมในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี ด้านนันทนาการ ที่พบมาก ๓ อันดับแรก คือ จัดหางบประมาณสนับสนุนให้มากขึ้น, สร้างสนามกีฬาหรือลานอเนกประสงค์ภายในวัดมากขึ้น, เชื้อเพื่อสถานที่วัดเพื่อออกกำลังกาย โดยมีค่าความถี่ (๖, ๔, และ๓) ตามลำดับ

๕.๒ การอภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัย สามารถกำหนดเป็นประเด็นที่สำคัญมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

๕.๒.๑ สภาพการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายโดยพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี

การจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายโดยพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี ทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านพัฒนาชุมชนและสังคม ด้านอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการจัดแหล่งเรียนรู้ และด้านนันทนาการ โดยภาพรวมจัดได้อยู่ในระดับปานกลาง บทบาทของวัดและพระสงฆ์ยังมีศักยภาพในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายให้กับชุมชนและสังคม เพื่อให้คนในสังคมได้เรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ด้านต่างๆ เพราะว่าวัดเคยเป็นแหล่งให้ความรู้แก่คนในสังคมไม่ว่าจะเป็น ด้านพิธีกรรมทางศาสนา ศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนเป็นแหล่งฝึกอาชีพ ให้คนในสังคมได้พัฒนาความเจริญทั้งทางด้านวัตถุ และการพัฒนาจิตใจให้เป็นคนมีจิตใจดี มีศีลธรรมประจำตน ให้เป็นคนดี จากการประพฤติปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนาโดยอาศัยการศึกษาตามความชอบตามความสนใจ หรือเรียกว่า ตามอรรถาธิบาย และที่สำคัญเป็นความรู้ชนิดที่ไม่มีใบเกียรติบัตร ไม่มีใบรับรอง ไม่มีหลักสูตรตายตัวหรือหลักสูตรเฉพาะ แต่มุ่งที่จะชี้ให้เห็นคุณค่าเห็นประโยชน์ที่ประชาชนควรจะได้รับและนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ คือ จัดทำโครงการในลักษณะของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในพื้นที่ต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าและให้ความรู้แก่ผู้ที่สนใจทุกหมู่เหล่าไม่ว่าจะเป็นในลักษณะทั้งในระบบหรือนอกระบบและการศึกษาตาม

อริยาวัตร สืบเนื่องมาจากพระราชประสงค์ที่ทรงมุ่งหวังพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎรให้สามารถช่วยเหลือและรู้จักพึ่งพาตนเองได้^๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพอจะอภิปรายผลสรุปดังนี้

๑. ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต

พระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานีได้จัดการศึกษาตามอริยาวัตรในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้ในระดับปานกลาง สาเหตุอาจเป็นเพราะว่ากิจกรรมหรือการจัดการศึกษาตามอริยาวัตรด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่พระสงฆ์เคยดำเนินการมา มีหน่วยงานภาครัฐบาลดำเนินการแทน จึงได้รับความสนใจหรือเป็นที่ยอมรับมากกว่าที่พระสงฆ์จัดขึ้น เพราะว่าหน่วยงานรัฐบาลมีเครื่องมือที่ทันสมัยของนวัตกรรมและเทคโนโลยี มีทุนทรัพย์ มีบุคลากร และมีวิธีการจัดการ ได้ดีกว่า จึงทำให้บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการศึกษาตามอริยาวัตรลดน้อยลงไปบ้าง จากการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่การจัดการศึกษาตามอริยาวัตรของพระสงฆ์ เช่น การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จัดบวชชีพรามณ์ จัดโครงการอบรมเยาวชน เข้าค่ายคุณธรรม และงานสาธารณะสงเคราะห์ให้ที่พึ่งพิงช่วยเหลือผู้ประสบภัย พระสงฆ์มีการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเรื่องการจัดแสดงพระธรรมเทศนาในวันพระและโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ยังมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เพราะเป็นหน้าที่ที่สำคัญของพระสงฆ์ในการเทศนาสั่งสอนประชาชนที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์^๒ วรรค ๓ มาตรา ๓๗ ได้กำหนดให้เจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการ หรือพระสงฆ์ เป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอนธรรมวินัยแก่บรรพชิตและภิกษุและภิกษุณีและสวดคถาสวดกับ พระมหาสุภา อุทโท ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า พบว่าบทบาทต่อสังคม ได้แก่ สอนศีลธรรมแก่ประชาชนทุกระดับให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตแก่ประชาชน ให้การศึกษาแก่คนในชุมชน และคณิงนิตย^๓ จันทบุตร^๔ ได้จำแนกบทบาทพระสงฆ์ไว้ในด้านการพัฒนาคุณภาพของพลเมือง ให้มีกิจธุระในการให้การอบรมเทศนาสั่งสอนประชาชน และจัดการศึกษา กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตที่พระสงฆ์จัดขึ้นเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับจุดเน้นการพัฒนาการศาสนาและพระสงฆ์ที่จะพัฒนาวัด และศาสนสถานให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ใน

^๑ วิจิตร ศรีสอ้าน, การส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอริยาวัตร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๕๑) (ส่วนคำนำ).

^๒ กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

^๓ คณิงนิตย^๔ จันทบุตร, “สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๒) (อัคราณา).

แผนพัฒนาการศาสนาของกระทรวงศึกษาธิการ^๐ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๔๔) และกรมการศึกษานอกโรงเรียน^๑ วางเป้าหมายให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชน ให้พระสงฆ์สอนความเป็นมนุษย์และใช้ศาลาวัดเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอันเป็นรากฐานของการสร้างสรรค์สังคมไทยให้เจริญต่อไป

๒. ด้านพัฒนาชุมชนและสังคม

พระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี ได้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยในด้านพัฒนาชุมชนและสังคมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะพระสังฆาธิการแต่ละรูปมีความรู้ความสามารถ มีทัศนคติ วิสัยทัศน์ และบารมีแตกต่างกันไป ในด้านการริเริ่มทำหรือแนะนำให้คำปรึกษา โครงการพัฒนาชุมชนต่างๆ บางรูปมีความถนัดการพัฒนาด้านการศึกษา บางรูปถนัดการพัฒนาด้านการก่อสร้าง จากงานวิจัย ความพร้อมและสถานที่ภายในวัดยังเอื้อต่อการจัดกิจกรรมต่างๆ งานประชุม อบรมพัฒนาจิต ตลอดจนเลิกละบายมุข สนับสนุนเรื่องทุนการศึกษานักเรียน และส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนและระดับชาติ พระสงฆ์ยังทำหน้าที่นี้อยู่ในระดับที่มาก ส่วนการพัฒนาด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม เรื่องการกำจัดขยะมูลฝอยต่างๆ บทบาทของวัดและพระสงฆ์มีปานกลาง เพราะมีหน่วยงานเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาดำเนินการแทน สรุปว่าพระสงฆ์ปัจจุบันยังมีบทบาทในด้านการริเริ่มโครงการพัฒนาชุมชนและสังคมต่างๆ อยู่ระดับหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ของสำนักงานสภาพัฒนาการสังคม^{*} ที่ว่า พระสงฆ์ เป็นที่ปรึกษาของชาวบ้าน ให้คำปรึกษา และแนะนำ แนะนำหลักการปฏิบัติโดยใช้หลักธรรมต่าง ๆ ให้กับญาติโยม เป็นผู้นำ ในการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เป็นผู้นำ ในการริเริ่มในการรวมกลุ่มเพื่อปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ และสมพร คุ่มแก้ว^๑ กล่าวว่าบทบาทของพระสงฆ์มีส่วนร่วมจัดการศึกษานอกโรงเรียน มีความเป็นผู้นำ

^๐ กรมการศาสนา, วิสัยทัศน์กรมการศาสนา เส้นทางสู่การพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา ม.ป.ป., ๒๕๔๓) หน้า ๖๗.

^๑ กรมการศึกษานอกโรงเรียน, การศึกษาตามอัธยาศัย แนวคิดและประสบการณ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๔).

^{*} สถาบันราชภัฏสำนักงาน, หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๓๕).

^๑ สมพร คุ่มแก้ว, “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ศึกษากรณี จังหวัดปทุมธานี , วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการศึกษาผู้ใหญ่, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตร, ๒๕๓๘).

ในการจัดการศึกษา และพัฒนาชนบท โดยส่วนใหญ่จะแสดงบทบาทเป็นผู้สนับสนุนและผู้ประสานงานให้เกิดการพัฒนา

๓. ด้านอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

พระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี ได้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยในด้านอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า พระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับการจัดพิธีเวียนเทียนในช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เป็นต้น เป็นอย่างมากที่สุด จัดตักบาตรเทโวโรหณะช่วงออกพรรษา ทำพิธีกรรมทางศาสนา ทำบุญอายุ ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ จัดงานประจำปีภายในวัด เช่น ปิดทององค์พระพุทธรูปสำคัญๆ ในวัด จัดประเพณีรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุในวันประเพณีสงกรานต์ อยู่ในระดับมาก เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมและประเพณีการเรียนรู้ตั้งแต่สมัยครั้งโบราณ ถึงแม้จะมีหน่วยราชการจัดก็ยังไม่เป็นเอกลักษณ์ความเป็นประเพณีเท่าที่ควร ดังนั้นความเจริญทางวัตถุของสังคมจึงทำให้วัยรุ่นหนุ่มสาว ให้ความสำคัญกับงานวัดลดน้อยลงไปบ้างแต่วัดก็ยังคงเป็นศูนย์กลางทางศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งการเผยแพร่วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย สอดคล้องกับกรมการศาสนา ที่กำหนดบทบาทหน้าที่ของวัด และพระสงฆ์ไว้ว่าเป็นสถานที่จัดประเพณี และการละเล่นตามเทศกาลต่างๆ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางทางศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งกลางแห่งการเผยแพร่วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย และงานวิจัยของ มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ^๖ ที่พบว่าบทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ คือ รักษาเอกลักษณ์ของศิลปะ ท้องถิ่น อนุรักษ์โบราณวัตถุเก่าแก่ทั้งพระพุทธรูป สิ่งของเครื่องใช้เก็บรวบรวมไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกกุล เกียรดีสุนทร^๗ ที่ศึกษาวิจัยพบว่ากิจกรรมที่วัดจัดแล้วเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาเข้าร่วมกิจกรรมมาก มีหลายกิจกรรมและกิจกรรมหนึ่งคือ ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรม ดังนั้น วัดจึงเป็นแหล่งจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยผ่านวัฒนธรรมประเพณีและการละเล่นตามเทศกาลงานต่างๆ

^๖มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ, บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาในภาคกลาง และ ภาคตะวันออก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑).

^๗สุกกุล เกียรดีสุนทร, “การศึกษามหาวิทยาลัยของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงหลัก ระดับตำบล ในจังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๗).

๔. ด้านการจัดแหล่งความรู้

พระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี ได้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยในด้านการจัดแหล่งความรู้ ภาพรวมด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง การส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมชาติของนักเรียนและประชาชน อยู่ในระดับมาก และการจัดสร้างห้องสมุดหรือที่อ่านหนังสือพิมพ์ ในวัดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระภิกษุ และ ประชาชนทั่วไป จัดสร้างพิพิธภัณฑ์ในวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในเรื่องศิลปกรรม โบราณวัตถุและ เรื่องประวัติศาสตร์ จัดสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมได้แก่ โบสถ์ วิหาร สถูปเจดีย์ ศาลาราย หอไตร ใช้วัดเป็นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประจำตำบล มีส่วนร่วมดำเนินการ สถานีวิทยุชุมชน เพื่อเผยแพร่ธรรมะ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ มีส่วนดำเนินการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกสามัญและแผนกบาลี ส่งเสริมศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนในวัดหรือชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง เป็นเพราะบทบาทในการจัดแหล่งความรู้ของวัดถูกลดบทบาทจากหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน เพราะสังคมมีการแข่งขันด้านการศึกษาสูง โดยเฉพาะภาคเอกชนมีการจัดการศึกษาในระบบมากขึ้น โดยมุ่งหวังผลประโยชน์จากการจัดการศึกษานั้นๆ จึงทำให้พระสงฆ์จัดการศึกษาได้ในระดับหนึ่ง แต่จะมีส่วนส่งเสริมให้ความร่วมมือแก่หน่วยงานต่างๆ ที่จัดการศึกษา เป็นวิทยากรหรือผู้สอน ร่วมแก้ปัญหา ตัดสินใจเป็นกรรมการในการดำเนินงานตามกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ มากกว่า สอดคล้องกับ โกศลย์ ตั้งใจ^{๑๖} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ” พบว่า พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนอยู่ในระดับต่ำ ลักษณะของการมีส่วนร่วมมี 2 ลักษณะคือ เป็นผู้ให้ความร่วมมือแก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่ไปจัดดำเนินการในพื้นที่ และการเป็นผู้คิดริเริ่มสร้างโครงการและจัดดำเนินการเอง แต่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ให้ความร่วมมือแก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่ไปจัดดำเนินการในพื้นที่มากกว่าการเป็นผู้คิดริเริ่มสร้างโครงการและจัดดำเนินการเอง โดยรูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้นประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์ชักชวนชาวบ้านให้เข้าร่วมโครงการ การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และแรงงานเพื่อการจัดเตรียมการดำเนินงานโครงการ การร่วมประชุมออกความคิดเห็นเสนอแนะ เป็นผู้ริเริ่ม / หรือให้ข้อมูล ร่วมแก้ปัญหา ร่วมตัดสินใจ และร่วมเป็นกรรมการในการจัดดำเนินการโครงการ เป็นวิทยากรหรือผู้สอน เป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้ร่วมรับผิดชอบในการบริหารจัดการควบคุมกำกับดูแลการ

^{๑๖}โกศลย์ ตั้งใจ “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในเขตจังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๓๓).

ดำเนินงาน ร่วมสละทุนทรัพย์ร่วมวางแผนจัดโครงการลงหมู่บ้าน เป็นผู้ออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา และร่วมติดตามประเมินผลโครงการ ตามลำดับ

๕. ด้านนันทนาการ

สังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี ได้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยในด้านการนันทนาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เช่น การส่งเสริมกิจกรรมกีฬาในชุมชนงบประมาณ อุปกรณ์กีฬา ส่งเสริมการเรียนรู้ชีวิต เช่น วังมัจฉา ให้อาหารปลา เต้า เอื้อเพื่อสถานที่วัดเพื่อออกกำลังกาย เอื้อเพื่อสถานที่ หรือส่งเสริมการแสดง เช่น ลิเก โขน หนังตะลุง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านความบันเทิง อยู่ในระดับปานกลาง บางวัดจัดสร้างสนามเปตอง สนามฟุตบอลขนาดเล็กเพื่อส่งเสริมการออกกำลังกายของเยาวชน และใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆเป็นแหล่งศูนย์รวมจิตใจของชุมชน

๕.๒.๑ การเปรียบเทียบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยพระสงฆ์ในจังหวัด

ปทุมธานี จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก และวุฒิการศึกษาทางธรรม(บาลี)

๑. การเปรียบเทียบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของพระสังฆาธิการเมื่อจำแนกตามพระอารามหลวงกับวัดราษฎร์ พบว่า มีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะพระสังฆาธิการเป็นพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการบริหาร มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ที่จะบริหารจัดการในวัดได้ ทั้งด้านการบำรุงจัดการศาสนสมบัติ การปกครองบรรพชิต และคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และเป็นธุระในการให้การศึกษาอบรมสั่งสอนแก่บรรพชิต และ คฤหัสถ์ นอกจากนี้พระสังฆาธิการส่วนมากจะมีบารมีด้านอายุพรรษามาก ทำให้เป็นที่เคารพเลื่อมใสของประชาชน ถ้าเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด หรือ เจ้าอาวาสวัดจะมีฐานะสูงที่สุดในวัด มีอำนาจตัดสินใจและสั่งการได้ตามกฎหมาย ดังนั้นจะเห็นว่าพระสังฆาธิการในที่นี้ได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะมีอำนาจตามหน้าที่และบารมีจากเหตุปัจจัยอื่นทำให้สามารถจัดการศึกษาตามอัธยาศัยได้ไม่แตกต่างกัน

๒. การเปรียบเทียบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของพระสังฆาธิการเมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า พระสังฆาธิการในกลุ่มอายุที่แตกต่างกัน มีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน เพราะพระสังฆาธิการส่วนใหญ่เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และเจ้าอาวาส มีอำนาจที่จะตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่างๆทั้งทางด้านการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต และด้านต่างๆ ความเชื่อใจ ความศรัทธาของญาติโยมที่จะให้ความร่วมมือและส่งเสริมในแนวคิดของพระสังฆาธิการในการพัฒนาต่างๆ

๓. การเปรียบเทียบการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสังฆาธิการเมื่อจำแนกตามพรรษา ปรากฏว่า พระสังฆาธิการในกลุ่มพรรษาที่แตกต่างกัน มีการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายในจังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน พระสงฆ์ที่มีการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ คือ การคัดเลือกพระภิกษุสงฆ์เป็นเจ้าอาวาส ต้องมีพรรษาพ้น ๕ พรรษาขึ้นไป และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในท้องถิ่น ^{๐๐} ดังนั้นจะเห็นว่าพระสังฆาธิการในที่นี้ได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะมีอำนาจตามหน้าที่หรือมีบทบาทในการบริหารเท่าๆกันโดยยึดความเป็นพระสังฆาธิการและอำนาจตัดสินใจเป็นหลัก ดังนั้นพรรษาจึงไม่เป็นเหตุให้เกิดความแตกต่างระหว่างพระสังฆาธิการในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบาย

๔. การเปรียบเทียบการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสังฆาธิการเมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก ที่พบคือ พระสังฆาธิการในที่มีวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกัน มีการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายในจังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน เป็นเพราะว่าในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบาย หรือการพัฒนาในด้านต่างๆของพระสังฆาธิการ อาศัยศรัทธาของชาวบ้านเป็นหลัก ถึงแม้จะไม่ได้เรียนจบปริญญาตรี แต่พระสังฆาธิการอาศัยประสบการณ์ ในการบริหารงานด้านต่างๆรวมถึงการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายด้วย ดังนั้นความแตกต่างทางวุฒิการศึกษาทางโลกไม่สามารถจะทำให้การจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสังฆาธิการแตกต่างกันได้ดังข้างต้น สอดคล้องกับ สุพจน์ บันเทิง^{๐๐} ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางโลกสูง ไม่ได้มีบทบาทในการพัฒนาชนบทมากกว่าพระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางโลกต่ำ ดังนั้น วุฒิการศึกษาทางโลกของพระสงฆ์ไม่ว่าจะมีวุฒิการศึกษาระดับใดสามารถจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายได้ใกล้เคียงกัน

๕. การเปรียบเทียบการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสังฆาธิการเมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม(บาลี) สรุปได้ว่าพระสังฆาธิการในกลุ่มที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม(บาลี)ที่แตกต่างกัน มีการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายในจังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน จากการวิจัยทำให้ทราบว่าศักยภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการหรือส่งเสริมการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบาย อาศัยประสบการณ์ของพระสังฆาธิการและศรัทธาของประชาชนในการให้การสนับสนุน

^{๐๐}กฎหมายตราสามดวงฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ.๒๕๔๑)” แลงการณ์คณะสงฆ์ เล่มที่ ๘๖ ฉบับพิเศษ (๓ ตุลาคม ๒๕๔๑).

^{๐๐}สุพจน์ บันเทิง, “ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอวังสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนสังคม (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๖๖).

ส่งเสริมในกิจการของพระสังฆาธิการ โดยวุฒิการศึกษาทางบาลีไม่ทำให้การจัดการศึกษาของพระสังฆาธิการแตกต่างกันมาก

๕.๒.๓ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางส่งเสริมการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี

ปัญหา อุปสรรค โดยปัญหาที่พบมากจากงานวิจัยทั้ง ๕ ด้านโดยภาพรวม พอสรุปได้คือ เรื่อง งบประมาณที่พระสังฆาธิการต้องการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐบาลหรือเอกชนเพื่อนำมาจัดการศึกษาตามอรรถาธิบาย และเรื่องขาดแคลนบุคลากรผู้ที่จะช่วยดำเนินการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายทั้งที่เป็นพระภิกษุและฆราวาส ปัจจุบันนี้การจะหาบุคลากรที่เป็นภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถเป็นคนรุ่นใหม่ๆค่อนข้างหายาก เพราะการบวชเป็นภิกษุของชาวไทยในสมัยนี้เป็น การบวชเพื่อรักษาประเพณี เพียงแค่ ๑ วัน ๑๕ วัน ก็สึกออกมาเป็นฆราวาสเช่นเดิม บางคนก็ทำงานที่เกี่ยวข้องกับราชการหรือเอกชน มีระยะเวลาการลางานจำกัด จึงต้องอยู่เป็นภิกษุได้ในเวลาจำกัดเช่นเดียวกัน จึงทำให้การพัฒนางานด้านการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายไม่ต่อเนื่อง และเรื่องขาดความร่วมมือจากชุมชนจากผู้นำท้องถิ่น สภาวะเศรษฐกิจที่ค่อนข้างย่ำแย่ ภาระหน้าที่และภาระหนี้สินของประชาชน ความคั่งร่นเรื่องปากท้อง และอีกหลายๆเรื่องในชีวิตประจำวันทำให้ไม่มีเวลาที่จะให้ความร่วมมือกับทางวัดและพระสงฆ์ในเรื่องการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายตามเจตนาได้ ความเจริญทางด้านวัตถุทั้งทางด้านแสง สี เสียง เทคโนโลยี ต่างๆทำให้วัยรุ่นหนุ่มสาวไม่ค่อยสนใจวัดวาอาราม และพระสงฆ์เท่าที่ควร จากเดิมครั้งอดีตสนใจนั่งกลางแปลง ก็กลับไปสนใจหนังหรือภาพยนตร์ตามห้างสรรพสินค้ามีห้องแอร์เย็นๆไว้บริการ และเหตุที่ห้องสมุดในปัจจุบันได้รับความสนใจน้อยลงในการค้นหาข่าวสารข้อมูล เพราะว่าปัจจุบันมีวิทยาการความเจริญมีเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าในการค้นหาข้อมูล นั่นคือมี Internet จึงทำให้ห้องสมุดไม่ได้รับความสนใจ และในเรื่องของ โจน ลิก ลำตัด วัยรุ่นปัจจุบันไม่ให้ความสนใจ เพราะมีสื่ออื่นๆที่ดึงดูดใจมากกว่า จะมีก็แต่ผู้สูงอายุที่ให้การสนับสนุนอยู่เป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้เป็นปัญหาต่อการส่งเสริมด้านวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ซึ่งปัญหาจากงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับ ชู ชนะแก้ว^{๐๐} และคณะ ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์ ปัญหาในการดำเนินงานคือ งบประมาณไม่เพียงพอ อุปกรณ์เครื่องใช้ขาดแคลน การบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ และ

^{๐๐}ชู ชนะแก้ว และคณะ, รายงานการวิจัย บทบาทพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์, (สำนักพัฒนา การศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๖, ๒๕๔๓).

พระมหาคำปุน ระวาดวอน^{๐๐} ศึกษาการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของวัดในจังหวัดราชบุรี พบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ ขาดงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ และพระสงฆ์ขาดความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้น

แนวทางส่งเสริม การจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ที่มีแนวคิดคล้ายๆกัน คือ จัดฝึกอบรมวิทยากรให้มีความรู้ความสามารถด้านต่างๆ เช่น พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในวัดให้มีศักยภาพ มีความสามารถในการช่วยจัดการศึกษาตามอรรถาธิบาย ควรประชาสัมพันธ์ในเรื่องของกิจกรรมหรือ โครงการต่างๆที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบถึงเป้าหมายและเจตนารมณ์ของการจัด กิจกรรมต่างๆ เพื่อขอความร่วมมือจากหลายๆฝ่าย เช่น ประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชนท้องถิ่น ผู้นำโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบาย เช่น การ จัดตั้งสถานีวิทย์กระจายเสียง เป็นต้น ทำให้คนในชุมชนตื่นตัวกับรายการต่างๆ เป็นทางเผยแผ่ ธรรมะ ข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ต่างๆถือว่าเป็นประโยชน์กับทางวัดพระสงฆ์และประโยชน์กับ ชุมชน บริษัทห้างร้านต่างๆที่ได้สนับสนุน เป็นการสื่อสารแบบบูรณาการ วัดควรใช้ช่องทางสื่อใน การชักจูงใจให้เยาวชนเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีที่อยู่คู่กับสังคมไทยมานาน เพื่อจะ ให้คนรุ่นใหม่มองเห็นคุณค่าที่แท้จริงอันเป็นรากฐานของสังคมไทย ทั้งหมดที่กล่าวมาเพื่อให้ ประชาชนในสังคมเกิดการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยบทบาทของพระสงฆ์ ในยุคโลกาภิวัตน์ของ มณี ไชยธีรานุวัตรศิริ^{๐๐} และคณะที่เห็นว่าพระสงฆ์ควรพัฒนาวัดให้เป็น แหล่งสืบทอดพุทธศาสนา รักษาเอกลักษณ์ของศิลปะ ท้องถิ่น อนุรักษ์โบราณวัตถุ ไว้ให้คนรุ่นหลัง ได้ศึกษา และฉลองศรี พลโยธา^{๐๙} พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายของ องค์การในชุมชนได้แก่ ผู้นำ ที่เข้มแข็งมีคุณธรรม ทุนทางสังคมที่สนับสนุนให้เกิดกระบวนการ เรียนรู้ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

^{๐๐}พระมหาคำปุน ระวาดวอน, “ลักษณะของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของวัดใน จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕).

^{๐๐}มณี ไชยธีรานุวัตรศิริ, บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาในภาคกลาง และ ภาค ตะวันออก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑).

^{๐๙}ฉลองศรี พลโยธา, “กระบวนการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ”, (ศูนย์ การศึกษาทางไกลไทยคม กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ๒๕๔๔) (อัคราณา).

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

สิ่งที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดข้อเสนอแนะ เพื่อการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ได้ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากการวิจัยสำหรับวัดและพระสงฆ์รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาเถรสมาคม กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับนโยบาย และปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้เอื้อต่อการที่พระสงฆ์จะดำเนินการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษิตตามอรรถาธิบาย ตามที่พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอรรถาธิบาย พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๗ วรรค ๑ ว่าเพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคมที่ใช้ ความรู้ และ ภูมิปัญญา เป็นฐานในการพัฒนา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงและคุณภาพชีวิต ^{๐๐} และเพื่อให้เป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายให้หน่วยงานรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตาม มาตรา ๑๑ ของ พ.ร.บ.ส่งเสริมการศึกษานอกระบบฯพ.ศ.๒๕๕๑ วรรค ๑ วรรค ๓ ว่า จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้และส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคีเครือข่าย ได้รับโอกาสในการจัดสรรทรัพยากรและเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อดำเนินงาน ^{๐๐} ดังกล่าว สำหรับพระสงฆ์ควรใช้งานด้านสารสนเทศการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อต่างๆให้มากขึ้น เช่น จัดทำ Website ของวัดเพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆของวัด วิชชุมชนก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะทำให้การสื่อสารระหว่างวัดกับบ้านและสังคมได้เข้าใจซึ่งกันและกัน และอีกหลายๆแนวทางที่จะเป็นส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ การจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของพระสงฆ์ได้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวโดยภาพรวมในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายและการบริหารงานคณะสงฆ์ ว่าสิ่งใดบ้างที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายที่กระทำหรือจัดขึ้นโดยพระสงฆ์ เพื่อจะได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด และจะเป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนส่งเสริมให้พระสงฆ์จัดการศึกษาตามอรรถาธิบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรวิจัยในจังหวัดอื่นในทุกๆภาคของประเทศไทยหรือต่างประเทศ สุดท้ายแต่ความสามารถของผู้วิจัยแต่ละท่านต่อไป

^{๐๐} พระราชบัญญัติ, ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถาธิบาย พ.ศ. ๒๕๕๑ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๕/ตอนที่ ๔๑ ก/หน้า๑/๑มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๑.

^{๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.